

Ieva Deviatnikovaitė

ADMINISTRACINIO
TEISMO ISTORIJA
LIETUVOJE
1918–1940 m.

ADMINISTRACINIO TEISMO ISTORIJA LIETUVOJE
1918–1940 M.

Ieva Deviatnikovaitė

ADMINISTRACINIO TEISMO ISTORIJA LIETUVOJE 1918–1940 M.

Monografija

Kraków

Ieva Deviatnikovaitė
Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla,
Lietuva

✉ <https://orcid.org/0000-0002-0623-6757>

✉ ieva@mruni.eu

© Copyright by Ieva Deviatnikovaitė, 2021

Rekomendavo spausdinti:

Mykolo Romerio universiteto Mokslinių-mokomųjų leidinių aprobavimo leidybos komisija

2021 m. lapkričio 9 d. (posėdžio protokolas Nr. 10-392)

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos taryba

2021 m. spalio 27 d. (posėdžio protokolo Nr. 1.12 E-20401-27)

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Viešosios teisės institutas

2021 m. spalio 18 d. (posėdžio protokolo Nr. 10-368 / 2.25 E-403)

Recenzavo: dr. Irmantas Jarukaitis (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo teisėjas), dr. Toma Birmontienė (Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos profesorė), dr. Rimantas Miknys (Lietuvos istorijos instituto vyresnysis mokslo darbuotojas, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto profesorius), dr. Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė (Vilniaus universiteto Teisės fakulteto profesorė), dr. Vaidotas Vaičaitis (Vilniaus universiteto Teisės fakulteto docentas), dr. Gintaras Šapoka (Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos docentas)

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Redaktorė: dr. Ilona Čiužauskaitė

Viršelio dizainas: Paweł Sepielak

ISBN 978-83-8138-639-5 (spausdinimas)

ISBN 978-83-8138-640-1 (PDF)

<https://doi.org/10.12797/9788381386401>

Knygos leidybą finansavo

Lietuvos mokslo taryba pagal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą (sutartis Nr. S-LIP-22-22)

Visos leidinio ir leidybos teisės saugomos. Šio leidinio arba kurios nors jo dalies negalima taisyti, dauginti ar kitaip platinti autoriui nesutikęs.

LEIDYKLA KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: publishing@akademicka.pl

Interneto knygyneas: <https://akademicka.com.pl>

*„Nepriklausomoje Lietuvoje administracinis teismas
turi savo istoriją.
Tatai skamba kaip paradoksas, nes nuolat girdime,
kad Lietuvos administracinio teismo nėra.
Ir kaip tik nurodoma, kad tatai sudarą skaudžiausią
mūsų teisinio tvarkymosi spragą.
Aš pats daug kartų tatai esu tvirtinęs <...>
Kuriuo gi būdu tai, ko nėra, gali turėti savo istoriją.“¹*

M. Römeris (1940)

¹ Römeris Mykolas, „Administracinio teismo įstatymo projektas“, *Židinys* 5/6 (1940): 561.

TURINYS

Monografijoje vartojamos santrumpos.....	11
Įžanga	13

I. Institucijos, prižiūrėjusios viešosios administracijos veiklos

teisėtumą	23
------------------------	-----------

1. Seimo komisijos – administracinio teismo „paliatyvas“.....	24
1.1. Lietuvos Valstybės Tarybos Skundų ir Neteisėtiems valdžios darbams ištirti komisijos	24
1.2. Steigiamojo Seimo Skundų ir tardymo komisija	27
1.3. Seimo Skundų ir peticijų komisija	38
1.4. Seimo Peticijų komisija	42
2. Ministerijų juriskonsultų komisija – „rudimentinis administracinio teismo surogatas“.....	46
2.1. Ministerijų juriskonsultų komisijos statuso teisinis reglamentavimas.....	46
2.2. Ministerijų juriskonsultų komisijos sudėtis	51
2.3. Ministerijų juriskonsultų komisijos veikla	52
2.4. Ministerijų juriskonsultų ir jų darbo sutvarkymo įstatymo projektas.....	64
2.5. Ministerijų juriskonsultų komisijos likvidavimas	68
2.6. Teisingumo ministerijos administraciniai padaliniai	69
3. Valstybės Taryba – „administracinio teismo funkcijos užuomazga“	70
4. Bendrosios kompetencijos teismai ir administracinių aktų teisėtumo kontrolė	73
4.1. Vyriausiasis Tribunolas kaip administracinis teismas	74
4.2. Kitiems teismams priskirtos administracinio teismo funkcijos.....	81
4.3. Administracinis procesas.....	82
4.4. Viešosios atsakomybės ir tarnybinės bylos	87
4.5. Atsitiktinė valdininkų veiklos teisėtumo kontrolė	92

5. „Erzacadministraciniai“ teismai	93
6. Administracinis teismas ir Klaipėdos kraštas	106
6.1. Klaipėdos krašto administracinis teismas	107
6.2. Statutinis Teismas	114
6.3. Vyriausiojo Tribunolo Klaipėdos krašto skyrius.	123

II. Administracinis teismas teisės aktuose ir projektuose 127

1. Administracinis teismas nuolatinėse konstitucijose ir jų projektuose	127
1.1. Administracinis teismas 1922 m. Lietuvos Valstybės Konstitucijoje: M. Römerio išaiškinimai	128
1.1.1. Konstitucijos projektai	128
1.1.2. Teisminė administracijos įsakymų teisėtumo kontrolė.	132
1.1.3. Administracinių garantijų panaikinimas	138
1.1.4. Peticijos teisė	142
1.1.5. Ginčai tarp Vyriausybės ir vietos savivaldybių	144
1.2. Administracinis teismas 1928 m. Lietuvos Valstybės Konstitucijoje.	146
1.2.1. Konstitucijos V skyrius: „poperversminė“ deklaracija.	147
1.2.2. Konstitucijos 54 straipsnis	151
1.2.3. Vyriausybės priežiūra vietos savivaldybių atžvilgiu	151
1.3. Administracinis teismas 1938 m. Lietuvos Konstitucijos projektuose.	152
2. Įstatymų, kuriuose numatyta reglamentuoti administracinių aktų teisėtumo kontrolę, projektai	157
2.1. Valstybės Tarybos statuto projektas ir jo rengimas	158
2.2. Valstybės Tarybos Teismų santvarkos įstatymo projektas.	168
2.3. Valstybės kontrolės organų nutarimams skūsti įstatymo projektas.	175
2.4. Teisės aktų projektų, susijusių su Statutinio Teismo steigimu, paketas.	179
2.5. Klaipėdos krašto administracijos teismo sprendimams skūsti įstatymo projektas	183
3. Administracinio teismo įstatymo projektai ir jų rengimas.	184
3.1. 1932 m. Valstybės Tarybos Administracinio teismo įstatymo projektas.	184

3.2. 1937 m. Seimo komisijos Administracinio teismo įstatymo projektas	200
3.3. Vėliausi Seimo komisijos Administracinio teismo įstatymo projektai	214
3.3.1. 1938 m. Administracinio teismo įstatymo projektas . . .	215
3.3.2. 1940 m. Administracinio teismo įstatymo projektas . . .	222
3.3.3. M. Römeris apie Administracinio teismo įstatymo projektus	232
3.3.4. Administracinio teismo įstatymo projektų likimas . . .	237
4. Administracinio teismo pradai savivaldybių veiklos kontrolėje	237
4.1. 1919 m. Įstatymas apie savivaldybių privalomų įsakymų leidimą ir pildymą	238
4.2. 1919 m. Savivaldybių įstatymo III skyriaus nuostatos	243
4.3. 1926–1929 m. Savivaldybių įstatymo projektai	250
4.4. 1931 m. Vietos savivaldybės įstatymo projektai ir įstatymo VIII skyrius	256
4.5. 1934 m. Vietos savivaldybės įstatymo pakeitimas	264

III. Mokslas apie administracinę teisimą tarpukario Lietuvoje 267

1. M. Römerio indėlis, kuriant administracinio teismo koncepciją	267
1.1. Monografija „Administracinis teismas“	268
1.1.1. Monografijos rašymas	268
1.1.2. Administracinės justicijos raida pasaulyje	274
1.1.3. Tezės <i>de lege ferenda</i> Lietuvoje	286
1.2. Administracinis teismas kituose M. Römerio veikaluose . . .	289
1.3. Administracinis teismas M. Römerio dienoraščiuose	295
2. Mokslininkai, praktikai ir studentai apie administracinę teisimą	300
2.1. M. Finkelšteinas: M. Römerio „Administracinis teismas“	302
2.2. V. Fridšteinas: administracijos aktų kontrolė Lietuvos teritorijoje iki 1918 m.	302
2.3. K. Račkauskas: vykdomosios administracijos režimas	305
2.4. Lietuvos teisininkai apie užsienio šalių administracinius teismus	307
2.5. Užsienio teisininkai apie administracinius teismus	309

2.6. Administracinis teismas spaudoje	310
2.7. Studentai apie administracinį teismą	317
Išvados	321
Šaltiniai ir literatūra	329
Dokumentai	347
Konstitucijų straipsniai, susiję su administracijos kontrole	349
Ištrauka iš protokolo dėl Lietuvos Valstybės Tarybos komisijų sudarymo	351
Įstatymas apie savivaldybių privalomų įsakymų leidimą ir pildymą	352
Nr. 290 Ministerijų Juriskonsultų Komisija	354
Steigiamojo Seimo Skundų ir Tardymo Komisijos Statutas	356
1929 m. gegužės 15 d. Valstybės Tarybos statuto fragmentas	357
Klaipėdos krašto administracijos teismo sprendimams skūsti įstatymo projektas	359
1938 m. Lietuvos Konstitucijos projektų fragmentai	361
Administracinio teismo įstatymo projektai 1932–1940	365
Administracinio teismo įstatymas	367
Administracinio teismo įstatymo projekto fragmentas, rastas 1936–1937 m. byloje	382
Administracinio teismo įstatymas	384
Kiti priedai	399
M. Römerio pasisakymai apie teismus, administracinį teismą ir teisėjus (nepanaudoti tekste)	401
1 Lentelė „Kvaziadministracinės justicijos institucijos Lietuvoje 1917–1940“	403
2 Lentelė „Administracinio teismo istorija dokumentuose“	404
3 Lentelė „Administracinis teismas tarpukario teisės moksle“ ...	406
Monografijoje naudojamų nuotraukų sąrašas	408
Summary	409

MONOGRAFIJOJE VARTOJAMOS SANTRUMPOS

- LCVA – Lietuvos centrinis valstybės archyvas
- LMAVB RS – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius
- MJK – Ministerijų juriskonsultų komisija (tik išnašose vartojama santrumpa)
- NMB RS – Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyrius
- VUB RS – Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius

ĮŽANGA

„<...> toji pažeminta teismo funkcijos padėtis, kuriai tradiciją nustatė 1919 m. laikinasis teismo santvarkos įstatymas ir laikinoji konstitucija, <...> paveikė ir tai, kad mes net ir iki šiol nesulaukėme Lietuvoje administracinio teismo ir šiuo atžvilgiu esame nuo kitų Valstybių Europoje teisiškai ryškiai atsilikę.“

(M. Römeris, 1937)

Administracinių aktų teisėtumo teisminė kontrolė – vienas iš esminių teisinės valstybės komponentų. Antai ir M. Römeris akcentavo, kad teisinė valstybė, neturinti administracinio teismo, negali būti organizuota.³ Modernus supratimas apie administracinę justiciją pradėjo formotis XIX amžiaus antroje pusėje. Prancūzijoje administracinės justicijos pradžia sietina su 1872 m. priimtu įstatymu, kai Prancūzijos Valstybės tarybai buvo suteikta teisminė kompetencija. Tada pradėta formuoti turtinga šios institucijos jurisprudencija, aiškinanti viešosios teisės normomis reguliuojamų santykių ypatumus bei kurianti administracinės teisės ir proceso principų pagrindus. Austrijoje-Vengrijoje administracinės justicijos pradžia sietina su Administracinio teismo Vienoje įsteigimu 1876 m., Vokietijoje – su Administracinio teismo įsteigimu 1863 m. Badene.⁴ Kitose valstybėse pradėtos formuoti administracinės procedūros doktrinos, susijusios su administracinių aktų priėmimo taisyklėmis. Ispanijoje 1889 m. priimtas Administracinių procedūrų kodeksas.⁵

² Römeris Mykolas, *Lietuvos konstitucinės teisės paskaitos*. I tomas (Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Teisų fakulteto leidinys, 1937), 68.

³ Römer Michal, *Dziennik 1926–1928* (1927 m. rugsėjo 20 d.). LMAVB RS, f. 138-2258, l. 260.

⁴ Sládeček Vladimír, Tomoszková Veronika ir kt., *Správní soudnictví v České republice a ve vybraných státech Evropy* (Praha: Wolters Kluwer, 2010), 141, 182.

⁵ Ceccarini Cristina, „El órgano instructor del procedimiento administrativo en España y el responsable del procedimiento administrativo en Italia: un estudio com-

XX a. pradžioje vienoje po kitos Europos valstybėse steigiami administraciniai teismai, priimami administracinio teismo proceso kodeksai. Antai Čekoslovakijoje įstatymas dėl Aukščiausiojo administracinio teismo ir jo kompetencijos priimtas 1918 m.,⁶ Lenkijoje – 1922 m.⁷ Administraciniai teismai veikė ir kaimyninėse valstybėse. Latvijoje administracinis teismas (nors ir sulaukė daug teisininkų kritikos⁸) numatytas 1918 m. gruodį priimtame įstatyme, o administracinių teisminių procesą reglamentuojantis Administracinių teismų įstatymas priimtas 1924 m.⁹ Administracinis teismas veikė ir Estijoje, šioje šalyje Administracinio teismo įstatymas priimtas 1919 m. vasarį.^{10,11} M. Römeris ne kartą tvirtino, kad Europos valstybėse veikė administraciniai teismai, išskyrus kelias išimtis – Lietuvą ir Sovietų Sąjungą.¹²

1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Taryba paskelbė Lietuvos nepriklausomybės aktą. Pradėjo formuotis instituciniai ir teisiniai jaunos valstybės pagrindai. Visai netrukus pasigirdo ir diskusijų apie „valdininkų“ teismą. Dar daugiau, Seime veikiančios skundų komisijos ėmė viešinti faktus apie valdininkų piktnaudžiavimą asmenų atžvilgiu, o M. Römeris, išeidamas iš Vyriausiojo Tribunolo į Valstybės Tarybą, savo atsisveikinimo kalboje iliustratyviai papasakojo apie problemas Lietuvos teisminėje sistemoje ir pabrėžė:

„Konstitucinėje ir teisinėje valstybėje administracijos darbų teisėtumas turi nemažesnės svarbos. Iki šiol pas mus Lietuvoje šiuo atžvilgiu buvo

parado“ (Tesis doctoral. Universidad Complutense de Madrid, 2017), <https://eprints.ucm.es/id/eprint/43054/1/T38864.pdf>.

⁶ „Zákon č. 3 ze dne 2. listopadu 1918 o nejvyšším správním soudě a o řešení kompetenčních konfliktů“, http://www.nssoud.cz/historie/3_1918.pdf – 27 XII 2021.

⁷ „Ustawa z dnia 3 sierpnia 1922 r. o Najwyższym Trybunale Administracyjnym“, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19220670600> – 27 XII 2021.

⁸ Bukovskis Vladimirs, „Administratīvās tiesas reforma“, *Tieslietu Ministerijas Vēstnesis* 7/9 (1925): 817–841.

⁹ Dišlers Kārlis, „Latvijas administratīvā procesa ievadjautājumi“, *Tieslietu Ministerijas Vēstnesis* 1 (1936): 1.

¹⁰ Kalacs Jānis, „Paralēles starp Igaunijas un Latvijas likumiem par administratīvām tiesām“, *Tieslietu Ministerijas Vēstnesis* 4 (1936): 870.

¹¹ Latvijos ir Estijos teismų steigimas buvo grindžiamas 1917 m. gegužės 30 d. priimtais Rusijos laikinosios vyriausybės nuostatais dėl administracinių teismų. Žr.: *ibid.*

¹² Römer Michał, Dziennik 1930–1933 (1930 m. spalio 21 d.). LMAVB RS, f. 138-2260, l. 34; „Mūsų bendradarbio interviu su prof. M. Römeriu Kredito Įstaigų ir Kooperatyvų Inspekcijos“, *Talka* 7-8/285 (1930): 13–14; Römeris Mykolas, „Valstybės Taryba“, *Teisė* 16 (1929): 35.

skaudi spraga. Pas mus buvo šitaip: dviejų moterų ginčas dėl vištos pavogimo gali eiti per tris teismo instancijas, civilinis ginčas dėl buto tęsiasi kartais dviem stadijomis per šešias teismo instancijas, šią vasarą Vyriausiojo Tribunolo Klaipėdos skyriaus posėdyje man teko dalyvauti kasaciniame bylos sprendime, kurios turinys buvo šitoksai: viena moteris sugavo savo darže kitos moters kelias antis – ji jas uždarė ir kitą dieną grąžino savininkei tų ančių sudėtus per naktį kiaušinius, tačiau anoji, savininke, tvirtino, kad ji jai grąžinusi dviem kiaušiniais mažiau, vadinasi – kad ji tuos du kiaušinius suvalgiusi ir tuo pačiu pasisavinusi; ginčas dėl dviejų kiaušinių perėjo per visą teismų instancijų sistemą iki Vyriausiojo Tribunolo. Rodos, teisėtumo apsauga puikiai sutvarkyta, ką gi jai galima prikišti, ko daugiau reikalauti? Tuo tarpu – kai Žemės reformos valdyba kartais nutaria visą turtą arba žymią jo dalį iš piliečio atimti, kai Vidaus reikalų ministerija sprendžia žmogaus pilietybės klausimą, kai Švietimo ministras įsako Lietuvos universiteto rektoriui vykdyti Ministrų kabineto įstatymų iniciatyvos sumanymą, griežtai priešingą aiškiai veikiančiam įstatymui, pavyzdžiui mokėti profesoriams už paskaitų valandas po 60 litų už valandą, nors įstatymas nustato atlyginimą už valandą po 80 litų ir nors šita pozicija – 80 litų – yra biudžeto priimta, tai tokių administracijos aktų teisėtumui patikrinti mes jokios teisinės tvarkos, jokios organizuotos teisėtumo apsaugos neturėjome. Nors tie aktai liečia svarbesnius reikalus negu ginčas dėl vištos ar dviejų kiaušinių <...>.”¹³

Atrodo, beveik visi suprato administracinių aktų teisėtumo teisminės kontrolės būtinybę, administracinio teismo steigimo poreikį, aktyviai domėjosi administracinio teismo klausimu. Antai M. Römeris 1928 m. publikavo kapitalinę monografiją „Administracinis teismas“,¹⁴ rengė ir bendradarbiavo rengiant ne vieną Administracinio teismo įstatymo projektą, išugdė puikų administracinės teisės specialistą K. Narkevičių, atlikusį vieną išsamiausių tarpukario Lietuvos administracinės justicijos tyrimų.¹⁵ 1937 m. Seimo sudaryta komisija, kuriai vadovavo A. Merkys, parengė per dešimt Administracinio teismo įstatymo projektų. Kiti tarpukario teisės mokslininkai taip pat rašė administracinio teismo klausimu.¹⁶

¹³ Römer Michał, Dziennik 1926–1928 (1928 m. spalio 26 d.). LMAVB RS, f. 138-2258, l. 461.

¹⁴ Römeris Mykolas, *Administracinis teismas* (Kaunas: Valstybės spaustuvė, 1928).

¹⁵ Narkevičius Konradas, „Administracinis teismas ir jo pradai mūsų įstatymuose“ (diplominis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 1938), VUB RS, f. 85-VDU614.

¹⁶ Finkelšteinas Mauša?, „Administracinis teismas“, *Kultūra* 4 (1928): 161; Fridšteinas Viktoras, „Dėl administracinio teismo Lietuvoje“, *Teisė* 38 (1937): 187–205; Rač-

Tačiau administracinis teismas taip ir nebuvo įsteigtas. Siekta jį pakeisti kitomis institucijomis – Seimo Skundų komisijomis, Ministerijų juriskonsultų komisija, Valstybės Taryba. Bet visos šios institucijos negalėjo prilygti administraciniam teismui. Jos neturėjo pakankamai teisinių instrumentų administracinių aktų teisėtumui prižiūrėti. Iš pat pradžių nenorėta, kad įstatymų leidžiamoji valdžia prarastų administracijos teisėtumo drausmės funkciją, o paskui nepageidauta, kad teismai kištųsi į administracijos reikalus. Kai kurie politikai buvo įsitikinę, kad naujai atsikūrusiai valstybei, susiduriančiai su ekonominėmis problemomis, sudėtinga užsienio politika (dėl Klaipėdos krašto ir Vilniaus krašto), administracinio teismo steigimas tėra teisininkų užgaida ir prabanga. Kiti politikai tvirtino, kad Lietuvoje administracinis teismas veikė ir nebuvo poreikio steigti dar vienos teisminės institucijos. Jie turėjo galvoje Vyriausiojo Tribunolo kompetenciją nagrinėti ginčus dėl maždaug dešimties institucijų ir valdininkų priimtų aktų teisėtumo, taip pat tris teismo pobūdžio komisijas, kuriose bent po vieną narį buvo teisėjai. Tokią administracinių aktų teisėtumo priežiūrą M. Römeris vadino „mikroskopiška“.¹⁷ Ir iš tikrųjų tokia administracinės justicijos institucijų sistema Lietuvoje neužtikrino administracinių aktų teisėtumo.

Visi šie klausimai ir sudaro įvairialypę administracinio teismo istoriją tarpukario Lietuvoje, kuri šioje monografijoje detalai tiriama. Knygoje yra trys dalys: pirmoje apžvelgiamos institucijos, kurios savo kompetencija bent kiek panėšėjo į administracinį teismą, antroje analizuojami teisės aktai ir projektai, kuriuose buvo įtvirtinta arba siekiama įtvirtinti administracinių aktų teisėtumo kontrolę, trečioje – tiriama mokslinė administracinės justicijos doktrina tarpukario Lietuvoje, taip pat apžvelgiami praktikų, dažniausiai tarnautojų, publicistiniai straipsniai ir studentų požiūris į administracinį teismą. Šių trijų aspektų – institucijų, teisės aktų ir doktrinos – analizė padėjo pasiekti mokslinio tyrimo tikslą visapusiškai atskleisti administracinio teismo istoriją tarpukario Lietuvoje.

Žvelgiant iš šių laikų perspektyvos administracinio teismo klausimas tarpukario Lietuvoje nepakankamai išanalizuotas. Paminėtini M. Maksi-

kauskas Konstantinas, „Lietuvos administracinio teismo pradai“, *Teisė* 37 (1937): 55–65 (daugiau žr. III dalies 2.3 poskyrį).

¹⁷ Römeris, *supra note*, 1: 561.

maičio,¹⁸ A. Andruškevičiaus,¹⁹ J. Paužaitės-Kulvinskienės,²⁰ B. Pranevičienės,²¹ S. Šedbaro,²² A. Dziegoraičio,²³ D. Urbono²⁴ tyrimai. Tačiau šiuose darbuose administracinio teismo klausimas tiriamas fragmentiškai, dažniausiai tik minint administracinę teisę, nuodugniau neanalizuojant nei Administracinio teismo įstatymo projektą, nei jų rengimo aplinkybių, nei M. Römerio monografijos „Administracinis teismas“. Kita vertus, tai suprantama, nes nė vienas iš tyrimų nebuvo skirtas išskirtinai tarpukario administracinės justicijos klausimams nagrinėti. Vis dėlto keletas darbų paminėtini atskirai – tai M. Maksimaičio,²⁵ A. Andruškevičiaus,²⁶ J. Žilio,²⁷

¹⁸ Maksimaitis Mindaugas, *Valstybės Taryba Lietuvos teisinėje sistemoje (1928–1940)* (Vilnius: Justitia, 2006), 74–75; 115–121; 158–163; Maksimaitis Mindaugas, *Lietuvos valstybės konstitucijų istorija* (Vilnius: Justitia, 2005), 269–270; Maksimaitis Mindaugas, „Teismų santvarkos pagrindų formavimas Lietuvoje (1918–1933)“, *Jurisprudencija* 20/2 (2013): 386; Maksimaitis Mindaugas, „Teisinės valstybės modelis“, iš *Mykolo Römerio mokslas apie valstybę* (Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 1997), 193–196; Maksimaitis Mindaugas, *Mykolas Römeris – Lietuvos sūnus* (Vilnius: MRU, 2006), 144–146; Maksimaitis Mindaugas, „Lietuvos 1933 m. Teismų reformos rengimas“, *Jurisprudencija* 24/2 (2017): 232; Maksimaitis Mindaugas, „Konstitucinis Teismas 1938 m. Lietuvos Konstitucijos projekte“, *Jurisprudencija* 52/44 (2004): 21.

¹⁹ Andruškevičius Arvydas, *Administracinės teisės principai ir normų ribos* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004), 21–22, 172.

²⁰ Paužaitė-Kulvinskienė Jurgita, *Administracinė justicija: teorija ir praktika* (Vilnius: Justitia, 2005), 25–28.

²¹ Pranevičienė Birutė, *Kvaziteismai administracijos kontrolės sistemoje* (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003), 125–129.

²² Šedbaras Stasys, *Administracinio proceso teisinio reglamentavimo problemos Lietuvos Respublikoje* (Vilnius: Justitia, 2006), 7, 32–33.

²³ Dziegoraitis Algimantas, „Administracinės teisės mokslas Lietuvoje 1918–1940“, iš *Administracinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*, mokslinis redaktorius ir koordinato-rius A. Dziegoraitis (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005), 153–154.

²⁴ Urbonas Darius, „Administracinės jurisdikcijos ištakos Lietuvoje“, *Socialinių mokslų studijos* 3/3 (2009): 317–331.

²⁵ Maksimaitis Mindaugas, „Administracijos veiksmų teisėtumo kontrolės problema tarpukario Lietuvoje“ (pranešimas konferencijoje „Žmogaus teisių apsaugos mecha-nizmas“, Vilnius, 1997 m. gegužės 14 d.).

²⁶ Andruškevičius Arvydas, „Profesoriaus Mykolo Romerio *de lege ferenda* nuostatos administracinio teismo klausimu ir jų atspindys dabartinėje Lietuvos teisėje“, *Jurisprudencija* 3/121 (2010): 25–37.

²⁷ Žilys Juozas, „Administracinių teisės aktų teisėtumo problema prof. Mykolo Rome-rio mokslo darbuose“, *Jurisprudencija* 64/56 (2005): 19–28.

K. Lapinsko²⁸ straipsniai. Kai kurie mokslininkai tyrė ne administracinio teismo klausimą, o kitus, susijusius ir su mūsų tema, aspektus, pavyzdžiui, V. Andriulio ir M. Maksimaičio Valstybės Tarybos analizė,²⁹ J. Žilio Konstitucinio Teismo teisinių ir istorinių prielaidų tyrimas,³⁰ G. Kalinausko tarpukario seimų peticijų komisijos veiklos problemų vertinimas,³¹ M. Maksimaičio Ministerijų juriskonsultų komisijos statuso ir veiklos apžvalga.³²

Šių eilučių autorė jau keletą metų domisi tarpukario Lietuvos administracine teise ir yra išleidusi ne vieną publikaciją. Vienose išskirtinai gvildenamas tarpukario administracinio teismo klausimas,³³ kitose analizuojami kiti teisminių institucijų klausimai, tačiau jie sietini su administracinių aktų teisėtumo teismine kontrole,³⁴ dar kitose administracinio teismo istorija tiriama per tarpukario administracinės teisės studijas.³⁵

²⁸ Lapinskas Kęstutis, *Römeris ir administracinė justicija Lietuvoje. Mykolas Riomeris ir šiandiena: teminis straipsnių rinkinys* (Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidinys, 2000), 27–37.

²⁹ Andriulis Vytautas, „Konstitucinės priežiūros Lietuvoje pradai Valstybės Tarybos (1928–1940) veikloje“ (pranešimas konferencijoje „Konstitucinis Teismas ir konstitucingumo garantijos Lietuvoje“, Vilnius: Teismas, 1995 m. kovo 24 d.); Maksimaitis Mindaugas, *Valstybės Taryba Lietuvos teisinėje sistemoje (1928–1940)* (Vilnius: Justitia, 2006).

³⁰ Žilys Juozas, *Konstitucinis Teismas – teisinės ir istorinės prielaidos* (Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2001), 57, 61–69.

³¹ Kalinauskas Gintaras, „Peticijos teisės įtvirtinimas Lietuvos konstitucinėje teisėje: parlamentinė patirtis“, *Jurisprudencija* 64/56 (2005): 104–113.

³² Maksimaitis Mindaugas, „Ministerijų juriskonsultų komisija Lietuvos teisinėje sistemoje (1920–1928)“, *Jurisprudencija* 41/33 (2003): 16–24.

³³ Deviatnikovaitė Ieva, „Administracinio teismo pradai“ iki Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 19 (2017): 6–29; Deviatnikovaitė Ieva, „Administracinio teismo įstatymo projektai tarpukario Lietuvoje“, *Teisė* 109 (2018): 27–50; Deviatnikovaitė Ieva, „Mykolo Romerio „Administracinis teismas“, *Logos* 105 (2020): 146–156.

³⁴ Deviatnikovaitė Ieva, „Klaipėdos krašto teismai“, *Jurisprudencija* 26/1 (2019): 78–110; Deviatnikovaitė Ieva, „Lietuvių kalba Klaipėdos krašto teismuose ir mokyklose 1927–1932“, *Logos* 96 (2018): 86–97; Deviatnikovaitė Ieva, „Statutinis Teismas: įstatymų projektai, aiškinamieji raštai, diplomatų pokalbiai“, *Jurisprudencija* 25/1 (2018): 91–114.

³⁵ Deviatnikovaitė Ieva, *Administracinė teisė. Bendroji dalis* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2021), 588–589; Deviatnikovaitė Ieva, „Administracinės teisės samprata ir mokslas tarpukario Lietuvoje“, *Teisė* 106 (2018): 82–83, 86–87; Deviatnikovaitė Ieva, „Administracinė teisė Vaclovo Biržiškos akimis“, *Teisė* 108 (2018): 39, 41, 46.

„<...> monografija parengta pasitelkiant itin gausius archyvinius ir kitus mokslinius šaltinius. Darbe formuluojamos išsamios išvados, kurios <...> leidžia koncentruotai matyti visą tyrimo apimtį ir surasti atsakymą, kodėl Lietuvoje, išskyrus Klaipėdos kraštą, nebuvo įsteigtas administracinis teismas.“

Profesorė dr. Toma Birmontienė

„Neabejoju, kad ne viena iš šaltinių citata, šaltinio turinio perpasakojimas ir komentavimas/ aiškinimas sudomins recenzijos pradžioje suminėty temų tyrėjus, inspiruos juos naujų tyrimų problemų formulavimui ir jų nagrinėjimui. Šia prasme monografija turi tarpdisciplininio tyrimo užtaisą. O tai dar labiau sustiprina darbo vertę <...>.“

Profesorius dr. Rimantas Miknys

„<...> monografija yra nepaprastai turtingas informacijos šaltinis, leidžiantis palyginti dabarties ir tų laikų realijas bei problemas <...>, priežastis, dėl kurių administracinis teismas tarpukario Lietuvoje taip ir nebuvo įsteigtas.“

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo
teisėjas dr. Irmantas Jarukaitis teisėjas dr. Irmantas Jarukaitis

„<...> gilinantis į recenzuojamą darbą autorės pasirinktais trimis aspektais, pažymėtina, kad pasirinkta tema – administracinio teismo idėja ir jos įgyvendinimas – akivaizdžiai pagrindžia šio darbo reikšmingumą ir aktualumą.“

Profesorė dr. Jurgita Paužaitė

„<...> Iki šiol Lietuvoje nebuvo tokio mokslinio darbo, kur būtų taip plačiai išnagrinėti (ir atrasti nauji) įvairūs su šia tema susiję teisės šaltiniai, neaplenkiant nei tarpukario teisės studentų diplominių darbų ar M. Rōmerio dienoraštyje išsakyty minčių.“

Docentas dr. Vaidotas Vaičaitis

„Autorės atliktas kompleksiškas teisės istorijos-administracinės teisės tyrimas neabejotinai yra originalus ir reikšmingas administracinės teisės instituto tyrimas, kuris <...> pateikė galiausiai išsamų, nuoseklų vaizdą apie Lietuvos administracinio teismo genezę.“

Docentas dr. Gintaras Šapoka